ODILO CLUNIACENSIS

Epitaphium Adalheidae

SABBATISMUS

Odilo Cluniacensis (c. 962–1049)
Epitaphium Adalheidae

Textus latinus: in dominio publico.
Translatio, concordantia et editio © 2026 Inversiones San Juan Diego (Sabbatismus). Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).

Sabbatismus: officina editoria fundationis Inversiones San Juan Diego, San Pedro Sula, Honduras.
Litteris EB Garamond et Cinzel compositum.
sabbatismus.com

Epitaphium Ottonis Magni imperatoris

Hoc tegitur loculo divus et maximus Otto, / Fortis in imperio, David ut tempore prisco, / Clarus ut ipse sophus Salomon et pacis amicus; / Obtat Ezechiae majori praeditus hic spe, / Ut pax eveniat, verum per saecula crescat. / Phase sat celebre fecisse scribitur, ecce, / Atque suas ferias primus sub sole Josias; / Illud non solum, sed mystica facta priorum, / Regna prius moderans, legum sacra jura reformans, / Ad lucem celebrat, mundum celebrando coronat. / Quod habuit melius umquam Germania tellus, / Felix Italia, tu cum muliere beata / Coepisti. Tumidum studiose rinocerotem / Et mitem reddit, qui plurima regna subegit, / Sarmatas edomuit, Christo servire coegit, / Pellere demonium, crucis insignire triumphum. / Ungros debellans, victricia signa reportans, / Eripuit fidei sacrae vocitamine dignos, / Innumeros populos, diro discrimine pressos. / Tu quondam domina felix et splendida Roma, / Praestitit Otto tibi pariter cum conjuge sancta, / Ut referas solito sceptrum mundi et diadema. / Tripudiat cunctus tanto sub caesare mundus; / Pax sublata perit, cum maximus Otto recessit. / Dum repetit Maius lugubres ex ordine Nonas, / Caesar ad aethereas rapitur pius Otto catervas, / Mauricio ducente suo sociandus in alto / Ipsi, cui cessit

propriam, quam conspicis, aulam. / Conjuge tu celebris, tu namque propagine felix, / Laetatur mundus, cum nascitur Otto secundus. / Tertius imperitat; coelum jubilando resultat. / Sed nunc stemma tuum claro moderamine mundum / Protegit, agustat, ditat, sublimat, honorat; / Cui pater ille tuus, HEINRICUS nomine dictus, / Cesserat hoc nomen, cui tu quoque cedis honorem. / Dum stabit rutilus eous et ultima tellus, / Pontus et astra poli, plangent te climata cosmi.

Praefatio in vita domnae Adalheidae

Domno ANDREAE venerando abbati, cunctisque fratribus sibi commissis, in suburbio Ticinensis urbis, Domino et Salvatori nostro devote famulantibus, frater ODILO, Cluniensium pauperum cunctorum peripsima, praesentis vitae prospera et sempiterna gaudia.

Epitaphium domnae nostrae Adalheidae, imperatricis Augustae, descriptum stilo paupere vestrae fraternitati curavi transmittere, ratum fore dijudicans, ut apud vos ejus continua recolatur memoria, cujus industria atque prudentia vestri monasterii a fundamentis creverunt aedificia, cujusque sustentamini larga continuaque munificentia. Non enim ad hoc tam grandem materiem vili brevique sermone perstrinximus, ut ad laudem tantae virtutis atque nobilitatis oratio nostra sufficiat, sed ut aliquis inde vir adeo eruditus occasionem scribendi suscipiat, quatinus res eminens, eminentioribus enucleata sermonibus, imperatricum ac reginarum sonet in auribus, ut dum magna de magnis audierint, et eam de qua loquimur gressibus honestatis sequi studuerint, saltem per eas cura domestica vigeat, sicut per eam res publica longe lateque valebat.

TEXTUS EJUSDEM LIBRI

1.

In hujus igitur aetatis nostrae temporibus cuncta disponens totiusque honoris et honestatis largitor Dominus, primo Ottone in sceptris feliciter agente, Romanae rei publicae in femineo sexu praestitit venerabile decus. Multorum etenim bonorum tunc accidentium atque virtutum, post Deum, auctrix divae celebrisque memoriae Adalheida extitit imperatrix. Quam cum memoriae succedentium scriptis commendare satagimus, timeo ne digne reprehendamur, ideo quia tantae nobilitatis atque virtutis materiem minus idonei paupere stilo explicare conamur. Quisquis nos reprehenderit, utpote reprehensionis dignos, sive propter incultum sermonem, seu propter rem noviter inceptam, et proter naturalis eloquii simplicitatem, sciat procul dubio, sciat quia non invitavit nos ad hoc humanae laudis appetitus, sed verae et sincerissimae caritatis affectus. Si abhorrere vis, ut quippe merito debes, lector, nostri ingenioli rusticitatem, attende ipsius, quam commendare coepimus, mentis et corporis nobilitatem. Si enim vis exspectare virum tanta eloquentia vel sapientia praeditum, qui hujus feminae possit convenienter describere vitam, necesse est aut Cicero rethor revocetur ab inferis, aut Ieronimus presbyter transmittatur e superis. Si enim ille sanctus et incomparabilis in divina et humana sapientia, sacer Ieronimus, fuisset istius augustae temporibus, si Paulam et Eustochiam, Marcellam quoque et Melaniam, Fabiolam quoque et Blesillam, Laetam, et Demetriadem septiesque percussam commendare curavit libris et

epistolis, commendaret utique istam haud voluminibus paucis. Si enim deest talis ut Ieronimus, aut aliquis alius liberalibus disciplinis adeo eruditus, qui possit digne tantae feminae mores et vitam describere, aggrediamur nos indocti, Deo juvante, pro posse.

2.

Haec, regio ac religioso stemate orta, cum adhuc esset juvencula et sextum decimum aetatis suae ageret annum, Deo donante adepta est regale matrimonium, juncta scilicet regi Lothario, Hugonis ditissimi regis Italici filio. Ex cujus contubernio filiam habuit, ex qua Lotharius, rex Francorum, Ludovicum regem genuit, qui sine liberis mortuus, regio more Compendio dinoscitur fuisse sepultus. Supradicto vero Lothario ante annum circiter tercium postquam domnam Adalheidam duxerat defuncto, remansit ipsa viduata viro, privata regno, destituta maritali solatio. Affuit ei persecutio mordax, quae solet purgare electos veluti aurum fornax. Affuit ei, ut vere fatear, nutu divino exterius corporalis afflictio, ne intus cremaret eam, utpote juvenculam, incentiva carnis libido. Voluit eam Dominus tot verberibus atteri, ne secundum sententiam apostoli Pauli esset vivens vidua in deliciis mortua. Voluit enim eam paterno affectu tot perpeti pericula, ne esset indigna illa filiatione, de qua loquitur Scriptura: Castigat Dominus omnem filium quem recipit. Saepe enim inde gratias Deo referebat, et cum familiaribus fidelibus conferebat, quanta et qualia tunc temporis passa fuerit, et quam mise-

ricorditer eam Dominus de manibus inimicorum suorum liberaverit. Judicabat enim oportunius sibi fuisse, ut ad tempus temporalibus fuisset occupata anxietatibus, quam vivens in deliciis perpetuae mortis esset subdita legibus.

3.

Postquam enim mortuus est Lotharius, vir ejus, honorem regni Italici adeptus est quidam vir nomine Beringarius, qui habebat conjugem nomine Willam. A quibus indecenter innocens capta, diversis angustiata cruciatibus, capillis caesarie detractis, pugnis frequenter agitata et calcibus, una tantum comite famula ad ultimum tetris inclusa carceribus; liberata divinitus, postmodum ordinante Deo imperialibus est sublimata culminibus. In ipsa enim nocte qua educebatur de carcere, incidit in quandam paludem. Ubi per dies et noctes sine cibo et potu mansit perseverans, auxilium a Deo sibi subvenire deposcens. Tali cum esset detenta periculo, venit quidam subito piscator navigio, deferens in navicula piscem qui vocatur sturio. Quas cum vidisset, interrogavit quae essent aut quid ibi agerent. Dederunt sibi responsum, secundum instantem necessitatem satis congruum: « Videsne quod hic humano consilio peregrinamur destitutae, et quod durius est, solitudine periclitamur et fame? Si potes, aliquid nobis victus impende; sin autem, solatium praebe. » Qui misericordia super eas motus, sicut ipse a quo mittebatur fuerat quondam super pauperes in deserto fame periclitantes Christus, dixit eis: « Nichil nobis adest ad victus necessaria nisi tan-

tum piscis et aqua. » Habebat ignem secum, sicut solent illi qui piscationis exercent negocium. Accensus est ignis, praeparatus est piscis. Sumpsit cibum regina, servivit piscator et famula.

4.

Dum haec agerentur, supervenit quidam clericus, qui ei fuerat captivitatis et fugae socius, nuncians adesse exercitum militum armatorum; qui eam cum gaudio accipientes, duxerunt secum ad quoddam inexpugnabile castrum. Postea enim consultu Italicorum principum, praeveniente gratia Dei, de solio regni ad arcem pervenit imperii. Haec enim Augustarum omnium Augustissima nominari et venerari est digna:

Nemo ante illam Cervicosam Germaniam Has cum suis principibus Ottonem, regem nobilem, Ex quo genuit filium, Ita auxit rem publicam, Ac fecundam Italiam, Romanis subdidit arcibus. Romae praefecit caesarem, Imperio dignissimum.

5.

De nobilitate carnis satis dicta sufficiant. Nobilitatem vero mentis quomodo vel qualiter exercuit, mortalium nemo dicere sufficit. Sed ut pro modulo compendiose loquar:

Spe fideque certa, atque gemina pleniter caritate referta, / Justa satis, fortis, prudens nimiumque modesta / Extitit, et vixit felix, dum secula rexit, / Auxilio Domini moderantis climata cosmi.

Prolata tamen Salomonis sapientis famine, huic sanctissimae conveniunt feminae: Manus

suas, inquit, aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem. Non timebit domui suae a frigoribus nivis, omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus. Stragulatam vestem fecit sibi, byssus et purpura indumentum ejus. Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terrae. Fortitudo et decor indumentum ejus et ridebit in die novissimo. Os suum aperuit sapientiae, et lex clementiae in lingua ejus. Consideravit semitas domus suae, et panem otiosa non comedit. Surrexerunt filii ejus, et beatissimam praedicaverunt, et vir ejus laudavit eam. Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Haec enim quae de ea dicimus, non modo auditu, sed et visu et experimento cognovimus. Multa ab ea salutis verba audivimus, plurima dona suscepimus. Saepe enim indigentes nummo, fecit esse divites auro; carentes enim aliquando cottidianis sumptibus, fecit esse claros honoribus. Haec ad decorem mundi, primi et maximi Ottonis, toto orbe famosissimi imperatoris, conjux, et ad multorum profectum imperatorum genitrix, illa meruit benedictione potiri, quam meruisse perfrui legimus Tobiam in ejusdem patris volumine, videlicet ut videret filios filiorum usque in terciam generationem.

6.

Postquam enim augustissimus Otto universae carnis ingressus est viam, augusta cum filio Romani imperii feliciter diu gubernavit monarchiam. Sed postquam divino nutu ipsius augustae meritis et industria solidatus fuerat Romani

imperii principatus, non defuerunt viri iniqui, qui inter eos nisi sunt seminare discordiam. Quorum deceptus adulatione, recessit corde caesar a matre. Si commendaremus litteris, quanta et qualia passa fuerit tunc temporis, derogare videremur speciem tanti generis. Non enim debemus perstringere stilo, quod cito sedavit humilis satisfactio. Filium diligens, auctores discordiae ferre non valens, secundum Apostoli praeceptum dans ad modicum irae locum, paternum decrevit expetere regnum. Ubi a fratre, rege scilicet Chuonrado, et nobilissima Mahtilde ejus conjuge benigne et honorabiliter est suscepta. Tristabatur de absentia ejus Germania, laetabatur in adventu ejus tota Burgundia, exultabat Lugdunus philosophiae quondam mater et nutrix urbs inclita, necnon et Vienna nobilis sedes regia.

7.

Postmodum vero Caesar Otto, ductus poenitentia, direxit legationem regi avunculo et sanctae recordationis patri Maiolo, sub celerrima festinatione obnixius deprecans, ut gratiam matris, quam suis exigentibus culpis perdiderat, eorum interventibus promereri posset; orans iterum eos et obsecrans, ut quantocius possent una cum augusta matre Papiam ei studerent occurrere. Tantorum enim virorum usa consilio, apud Papiam tempore statuto occurrit mater filio. Quo cum mutuo se cernerent, flendo et lacrimando, toto corpore solo prostrati, humiliter se salutare coeperunt. Affuit in filio humilis poenitudo, erat

in matre liberalis remissio; permansit in utrisque de caetero perpetuae pacis indivisa conexio.

8.

Non post multum vero temporis unico orbata filio, cui successit tercius ex Graeca genitus Otto. Igitur reciduis diu afflicta verberibus, non possumus enarrare per singula, quot et qualia post mortem filii sibi successerunt incommoda. Licet illa imperatrix Graeca sibi et aliis fuisset satis utilis et optima, socrui tamen Augustae fuit ex parte contraria. Ad postremum vero cujusdam Graeci aliorumque adulantium consilio fruens, minabatur ei quasi manu designando dicens: « Si integrum annum supervixero, non dominabitur Adalheida in toto mundo, quod non possit circumdari palmo uno. » Quam sentenciam inconsulte prolatam divina censura fecit esse veracem. Ante quattuor ebdomadas Graeca imperatrix ab hac luce discessit; Augusta Adalheida superstes felixque remansit. Perseverabat discrimina mundi lugens et deflens, curam tamen Romani imperii necessario gerens. Otto vero tercius, unici sui filius, a primatibus regni felicissime et honestissime educatus, nichil erga illam egit, nisi quod illam et illum decuit. Iccirco meritis aviae et industria primatum, Romanum adeptus est principatum. Ab ipsa enim aetate primaeva jam dicta imperatrix multa ab extraneis sive a domesticis fuerat perpessa, ut posset dicere cum Propheta: Saepe expugnaverunt me a juventute mea et caetera. Dicebat enim saepe illud Apostoli: Existimo enim quod non sint condignae passiones hujus

temporis ad superventuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Si compatimur, et conregnabimus; et iterum: Si fuerimus socii passionum, erimus et consolationum. Multis bonum pro malo reddidit, et secundum Domini praeceptum, peccantibus in se ante solis occasum dimisit. Nichil ex objectis injuriis sibi reservabat, sed totum Domino committebat, sciens esse dictum a Domino per prophetam: Michi vindictam, ego retribuam. Parcite, quaeso, quibus pepercit! Et dicamus pro tempore, quibus in adversitatibus quibusve studiis in prosperitatibus inservire contendit. Quot enim in primis cum caesare, deinde cum filio et filii filio, Ottonum videlicet augustorum et caesarum Deo annuente possederat regna, tot ex propriis sumptibus ad honorem Regis regum condidit monasteria.

9.

In patris vero, Rodulfi videlicet nobilissimi regis, et domni Chuonradi fratris regno, loco videlicet Paterniaco, ubi matrem reginam vocabulo Bertham, Deo in omni humilitate devotam, sepulturae tradidit, in honorem Dei genitricis monasterium condidit, et sanctissimo patri Maiolo suisque successoribus sua munificentia et fratris sui Chuonradi regis praecepto ordinandum, perpetuo commisit. Postmodum in Italia juxta Ticinensem urbem monasterium a fundamentis incepit et ad honorem Salvatoris mundi honorifice imperiali auctoritate et sua largissima donatione perfecit, praediis et ornamentis amplissime ditavit, ac jam dicto patri Maiolo ordinandum

regulariter tradidit. In Saxonia vero post discessum jam dicti rei publicae principis, cooperante unica sapientissima et prudentissima filia, sanctimonialium coenobiis plurima contulit dona.

10.

Ante duodecimum circiter obitus sui annum, in loco qui dicitur Salsa, urbem decrevit fieri sub libertate Romana, quem affectum postea ad perfectum perduxit effectum. In ipso etiam loco monasterium a fundamentis miro opere condidit, et ad honorem Dei et apostolorum principis, tertio imperante Ottone nepote suo in praesentiarum secum asstante, quarto decimo Kalendas Decembris augustissime et devotissime a Wideraldo Argentinae civitatis episcopo consecrari jussit. Et ut majori auctoritate per succedentia temporum esset ille sacer locus subnixus, cum praefato caesare est etiam episcoporum conventus a saepe dicta et saepe dicenda Adalheida augusta, ipsius caesaris avia, convocatus.

In ipso vero monasterio claustrum monachis satis aptum praeparavit, et secundum regulam sancti Benedicti ordinare decrevit. Abbatem ibi praefecit nomine Eccemagnum, boni testimonii virum, humana scientia et divina sapientia doctum, quem in divinis litteris habere voluit assidue praeceptorem. Ipsum vero monasterium adeo ditavit et nobilitavit praediis, aedificiis, auro et gemmis, et vestibus preciosissimis, aliisque variis ornatuum supellectilibus, ut nichil deesset illo in loco Deo famulantibus. Quattuor quod supervixerat annos Creatori suo sua seque dando,

pauperes Christi et servos sibi adquisivit amicos, ut cum temporalia deficerent, in aeterna tabernacula eam reciperent.

11.

Cum igitur summis rei publicae fascibus implicata teneretur, variis miserorum et inopum anxietatibus subsidia praebere non dedignabatur. Cumque mirificis, ut imperiali dignitati congruebat, valeret corpus decorare indumentis et preciosissimis caput redimire gemmis, talibus nolebat se gravare implicamentis; sed aut pauperibus largienda decernebat, aut dominicae crucis vexilla et Christi Evangelia exinde adornari parabat; sedula imitatrix sui existens Redemptoris, qui cum esset omnium altissimus, humanitatis abjecta perpeti non est dedignatus. Innumeris praeterea tam canonicorum quam etiam monachorum et sanctimonialium coenobiis, circumquaque per diversas orbis partes constitutis, plurima largiebatur beneficia, quatinus Deo famulantium agmina ejus munifica dapsilitate recreata, liberius sibi reique publicae divinitus conferenda implorarent suffragia.

12.

In cunctis enim quae gessit justiciae formam tenuit, communem liberalitatem servavit; credens eum procul dubio judicem futurum, quem et occulta non fallant et indecora offendant et honesta delectent. Quapropter justicia cernebatur excelsa, liberalitate gratissima, beneficentiae

opera locans super Christum, quem beatus apostolus ponit fundamentum; intelligens prudenter fidem esse fundamentum omnium virtutum. Usa est ergo perfecta liberalitate, ut silentio, quantum valeret, opus suum tegeret et necessitatibus singulorum cuperet subvenire; quatinus eam non labia sua, sed Christi pauperum laudarent ora, ut jam in ea impletum videretur, quod beati Job voce profertur: Benedictio perituri in me veniebat. Diligenti illud consideratione perpendere studebat juxta ipsius vatis assertionem, ut ab ejus tecto nunquam vacuo sinu pauper exiret; ut talibus intenta commerciis adquirere valeret in terra viventium hereditatem supernae sortis.

13.

Jam jamque ultimo aetatis suae anno, cum non lateret eam, ut credo, exituram de seculo, pacis ut semper amica, pacis caritatisque causa paternum solum adiit, fidelibus nepotis sui Rodulfi regis inter se litigantibus, quibus potuit, pacis foedera contulit, quibus non potuit, more sibi solito Deo totum commisit. De caetero quam studiose, quam devotissime loca sanctorum curavit visitare, non est facultatis evolvere. In ipso quoque tempore monasterium Paterniacum adiit, quod ipsa ad honorem Dei genitricis, pro remedio animae suae matris ibi requiescentis, tam ex suis quam ex maternis rebus nobiliter condidit; et quod tunc temporis in temporali necessitate fratribus ibi Deo famulantibus defuit, ut semper erat solita, manu largissima sumministravit.

14.

Accidit tunc aliquid novum, quod huic operi judicavimus inserendum. Fatigata ex itinere non potuit more solito manu propria elemosinam dare pauperibus, et vocavit unum de fratribus qui vice sua nummos daret pauperibus. Ejus jussu ventum est ad pauperes. Excessit numerus pauperum denariorum numerum. Timuit minister minus habere quam indigentibus posset sufficere. Quid multa?

Affuit Augustae meritis virtus illius qui / Quinque ex panibus saciavit milia plebis.

Multiplicatis denariis recesserunt pauperes cum munere laeti.

15.

Egressa inde, locum Agaunensium petiit, ubi rupes felicissima martyrum milia retinet corpora. Quanta cum devotione, quanta cum reverentia magni martyris Mauricii sociorumque ejus expostulavit suffragia? Quot gemitus ejus ibi fuerunt? Quot suspiria? Quot luctus? Quot lacrimarum flumina? Nunquam fuerunt, ut reor, ulla peccamina, quae tunc non mererentur aeterna remedia. Si enim respiceres augustae faciem, excedere diceres humanam effigiem; quam, si aliud aliquid labiis promeret, nichil aliud crederes, quam ut propheticum illud evolveret: Effundo in conspectu ejus orationem meam; tribulationem meam ante ipsum pronuntio. Quae fuit maxima ejus tribulatio pro cunctis a lege Dei declinantibus caritativa compassio, ut posset

dicere cum Propheta: Defectio tenuit me pro peccatoribus, et cum Paulo: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Ita deplorabat aliorum peccata, qualiter non possunt multi propria deplorare discrimina. Laetabatur in gravitate et profectibus praeteritorum; tristabatur cotidie in defectibus praesentium maximeque futurorum. Cum enim de futuris dico, prophetiae spiritum procul dubio eam habuisse denuncio. Adesset enim in sermone defectus, si non essem publico documento expertus.

16.

Cum enim esset ab illo sacro loco egressura, et secum staret in angulo aecclesiae orationis gratia, quidam nuncius venit ad eam de Italia, Franconem Wangionensem episcopum nuntiavit Romae fuisse defunctum. Et quia vir boni testimonii erat, domna augusta valde illum diligebat, sicut et omnes bonos diligere solita erat. Et statim ut ejus obitum audivit, ex familiaribus qui aderant unum vocavit, et ut pro eo Domino preces funderet humiliter rogavit, et quasi in excessu mentis ita exorsa est dicens: « Quid faciam, Domine, vel quid dicam de illo seniore nostro et nepote meo? Peribunt in Italia, ut credo, multi cum eo; peribit post ipsos, ut timeo, heu misera! augustae indolis Otto; remanebo omni humano destituta solacio. Absit, o domine rex seculorum, ut videam superstes tam lugubre dispendium! » Tunc videres augustam toto corpore solo prostratam, non minus crederes eam toto mentis adnisu coelo intentam et quasi jam martyris Mauricii

vestigia invenisse ac lacrimoso ore perlingere. Post paululum vero ab oratione surrexit; munera martyribus, elemosinam dedit pauperibus.

17.

Dehinc Genevensem adiit urbem, desiderans videre victoriosissimi Victoris martyris aulam. Inde Lausonam venit, ibique memoriam Dei genitricis devotissime adoravit. Quibus in locis a rege et ab episcopis, suis videlicet nepotibus, honorabiliter suscepta, devenit in vicum qui vocatur Urba. In ipso enim vico aliquandiu demorata, egenis supervenientibus et miseris quotquot potuit tribuit necessaria. Cum rege et principibus patriae pacis et honestatis conferens negocia; inde etiam sacris locis diversa et varia direxit donaria. Quae enim aecclesia, quae monachorum coenobia, sibi affinitate vel vicinitate conjuncta, quae non mererentur habere donaria vel exenia? Et ut pauca de multis dicam, in ipso tempore, quo instabat sibi dies supremus, beatissimum patrem Benedictum, licet exiguis, tamen propriis visitavit muneribus; necnon et beatae recordationis patrem Maiolum, coelesti gloria jam coronatum, quem, dum in hac mortali carne subsisteret, prae cunctis mortalibus in illo ordine diligebat. Non enim oblita Cluniacum, adeo sibi familiare coenobium. Ad restaurandum igitur beatissimi confessoris Christi Martini monasterium, quod non multo ante fuerat igne combustum, destinavit transmittere non modicum argentum, et ad honorem altaris partem unici filii sui Ottonis augusti clamidis.

18.

Ut enim ad memoriam reducamus ejus dulcissima verba ad eum cujus mittebantur officio, ait inter caetera: « Obsecro, karissime, obsecro, ut ita alloquaris sanctissimum sacerdotem: » « Meo obsequio accipe, sacerdos Dei, parva munuscula, quae tibi delegavit Adalheida, servorum Dei ancilla, ex se peccatrix, dono Dei imperatrix. Accipe unici mei Ottonis Augusti clamidis partem, et ora pro eo ad ipsum, quem veste divisa vestisti in paupere, Christum. » In illo die, in quo de supradicto loco erat exitura, una eademque hora, nobis peccatoribus astantibus, et exemplum perfectae humilitatis reliquit, et prophetiae spiritum, non arroganter sed humiliter, se habere ostendit.

19.

Erat quidam ibi in praesentia ipsius monachus qui, licet esset indignus abbas vocitari, ab ea tamen putabatur alicujus esse momenti. Quem cum illa respiceret, et ipse eam esset intuitus, coepit uterque flere uberius. Dicam eam plus fecisse, quam si dicerem eam multos infirmos sanasse. Vestem enim satis incultam, qua erat indutus, humiliter apprehendit, et sanctissimis oculis et serenissimae suae faciei osculando inpressit, eique humiliter et cum silentio dixit: « Memento mei, fili, in contemplativis, et scias me non amplius te visurum corporalibus oculis. Cum enim humanis rebus excessero, orationibus fratrum animam meam committo. » Inde per iter,

quo venerat, pervenit ad locum, ubi ordinante Deo decreverat sibi parare sepulchrum.

20.

In ipso igitur ultimo sui temporalis cursus itinere erigebat se, in quantum valuit, super se, ut divinae contemplationi, spreto secularium turbine, libere posset insistere. Familiaris rei negocium erat sibi etiam importunum. Transegerat jam strenue Liae et Marthae satis laudabilem actum; optabat appetere Rachelis et Mariae desiderabile otium. Itaque lectionibus intenta, assidua orationibus, respuebat terrena, inhians tota mente coelestibus. Et si aliquis eam de secularibus negociis interpellaret, non ad hoc responsum dabat, sed apostolicum illud lugens in corde volvebat: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et secura de spe divinae retributionis aiebat: Gratia Dei per Jesum Christum. Deinde edocta coelesti magisterio, devenit ad locum, ubi ultimum spiritum erat redditura Deo. Instabat enim dies, in qua devotio annua agebatur pro filii sui Ottonis augusti memoria. Confluxerat ad eam ex adjacentibus locis, ut semper faciebant, pauperum plebes.

21.

Erat ei consuetudo talis, ut in amicorum et familiarium suorum anniversariis spiritale donativum suis spiritalibus erogaret militibus, elemosinam dico Christi pauperibus. Erat autem indigentium multitudo ordinatim constituta in loco.

Ad quos ipsa venit, et exemplo Abrahae patriarchae Deum inter illos esse non dubitans, humiliter adoravit; et oblita infirmitatis suae, super vires temptavit aggredi; singulis manu propria tribuit, et quos miserabiliores vidit, vestimenta vel alia munuscula dedit. Finito isto spiritali negotio, a quodam venerabili archiepiscopo missas fecit celebrari pro filio. In ipsa enim nocte a febre corripitur, et per aliquot dies ingravescente mole infirmitatis, ad extremum usque perducitur. Adhuc autem pro posse intenta erat in oratione, et oculis desiderantibus Christum, nichil aliud dignabatur aspicere. Resumptis aliquantulum viribus corporis muniri se rogavit attentius mysteriis ecclesiasticis. Tum sacri olei unctione peruncta, sacramentum dominici corporis humiliter et devotissime adorando percepit, in quem semper speravit et credidit. Talibus deinde fulta praesidiis talique pasta convivio, dixit senioribus qui asstabant et clero, ut psalmos poenitentiales cantarent et nomina sanctorum ecclesiastico more recitarent. Quo facto, cum psallentibus psallebat, cum orantibus orabat, usque ad illum locum, ubi Deum sibi adesse precabatur propitium. Erat autem nesciens cum sorore Moysi tenere tympanum et chorum, cum David chordas et organum; sed assumptis bene sonantibus cymbalis cum sequentibus agnum, tota jam versabatur in jubilum.

22.

Anno igitur instante ab incarnatione Domini millesimo, desiderans videre diem unum ne-

scientem occasum in atriis Domini super milia, dicebat saepe cum Apostolo: Cupio dissolvi et esse cum Christo. Praestolans etiam in praesentiarum cum spiritali laetitia ejusdem domini Jesu Christi nativitatis festum, cum sextum decimum diem solveret December felix, et ipsa, feliciter deposito carnis onere, evolavit ad purum purissimi aetheris fulgorem. Erat enim ei cum domesticis gravis jocunditas, cum extraneis honestissima gravitas, in pauperibus vero infatigabilis pietas, in honorandis aecclesiis Dei affluentissima largitas, erga bonos perseverans benignitas, contra improbos liberalis severitas, in appetendis timor, in appetitis vigor, in prosperitatibus vera humilitas, in adversitatibus patiens longanimitas, in victu cotidiano sobrietas, in vestitu etiam mediocritas, in lectionibus et orationibus, vigiliis et jejuniis assiduitas, in dandis elemosinis una eademque voluntas. De nobilitate carnis nulla eam praepediebat elatio, nulla de bonitate sibi a Deo concessa ad se trahi poterat humanae laudis cupido. Nulla de virtutibus a Deo sibi concessis praesumptio, nulla de excessibus propriis dominabatur ei suasa desperatio; nulla de honoribus, divitiis et deliciis mundi in ea principabatur ambitio; sed comitabatur eam in omnibus omnium virtutum mater discretio. Eratque ei in fide secura firmitas, in spe firma securitas, in dilectione Dei et proximi radix omnium bonorum principalisque causa virtutum caritas. Sed ut vere fatear, quanta et qualis fuerit ejus vita, clarescentibus ad sepulchrum ejus miraculorum prodigiis, virtus patefecit divina. Quae si describerentur ex

ordine, proprio indigerent volumine; non enim possunt nostro explicari eloquio. Sed ne ex toto remaneant tecta silentio, prolixitatem loquendi vitando, brevi comprehendere placuit capitulo.

23.

Ad sepulchrum ejus caeci amissa oculorum lumina recipiunt, paralitici valitudinem corporum. Febricitantes sanantur ibi. Ex diversis infirmitatibus multi reparantur infirmi, gratia et miseratione Domini nostri Jesu Christi.

Prologus in librum secundum

Quia superiori stylo evidenter patet quanta sedulitate beatam Martham haec Dei ancilla imitaretur, oportet etiam aliqua supernae speculationis indicia proferre, quibus sororem ejus Mariam perfectius assecutam possimus conjicere. Insuper facili intelligentia capere valemus, qualiter ipsa corpus suum, juxta Apostoli praeceptum, castum et pudicum servando, templum Dei vivi promeruerit pleniter effici. Namque cum per omne vitae tempus regalibus divitiis et dignis suo generi facultatibus abundaret, carnem a primaevo viduitatis tempore cilicio edomans, atque mundanae gloriae culmen mentis despectu conculcans, Christo soli, videlicet justitiae, per coelestis contemplationis desiderium in tantum astare cognoscitur, ut cum suavi voce Psalmistae concordaret, qui bonum suum non regni deliciis frui, sed Deo inhaerere conclusit.

MIRACULA EJUSDEM ADALHEIDIS REGINAE

1.

Quadam vero die cum ad refectionem corporis cum honorabili frequentia tam clericorum quam laicorum consideret, tamque purissimae epulae necessitati omnium satisfacerent, uti mos est sanctarum mentium, pro declinando favore alia

foris ostendere et alia intus agere, ipsa simulata intentione edentis, cultrum manu diutius tenuit; sicque non ad suam voluptatem, sed ad aliorum voluntatem convivium protraxit, cum subito colore faciei cum mentis habitu permutato, ferrum de manu super mensam cecidit; atque in hoc non insolentiae notam accidisse, sed mira quaedam per divinam revelationem se sensisse, cum suspirio innotuit. Omni vero turba, quid hoc portenderet, admirante nec quaerere praesumente, illa ad evangelicae perfectionis decorem celavit multitudinem secreti dignitatem, solumque Augustensem episcopum, nomine Dudonem, sibi pro vitae meritis familiarem jugique obsequio inhaerentem, tali dignata est alloqui praefatione: « Nunc, Pater venerabilis, multa opus est consolatione, quia paries vestrae occidentalis matrinae ecclesiae lapsus est divina dispositione. Tanta vero jactura non magis vestrae prudentiae sollicitudinem ad restaurationem sui ingerit, quam pro vestra vexatione sive communi damno ecclesiae nostrae menti moeroris nebulam intulit. Sed simul consolari vos in divinitatis tranquillitate jubeo et persuadeo, quae sine mutabilitatis vicissitudine sola inaccessibile lumen inhabitans, omnia quodammodo moveri pro nostro reatu permittit, sed plura ad integritatis statum ineffabili sua clementia reducet. » Praesul vero tam praesagio quam rerum damno perturbatus, tempus praefatae ruinae diligenter notavit, nunciumque pro experienda ratione reique veritate Augustam festinanter direxit; cujus relatione, ca-

sum contigisse et horam convenisse juxta Dei famulae praefationem, cognovit.

2.

Alio quoque tempore huic praesagio simile prodigium ab ipsa patuit, quod tanto magis admiratione extitit dignum, quanto et loco et tempore rei eventu fuerat diversum. Filius namque illius Romanae rei publicae princeps electus, dum uxorem Graecam in thalami consortium suscepisset, ejus pravo ingenio, deteriori consilio deceptus, regnum Graecorum conatus est adipisci. Igitur exercitu ex omni copia collecto, fines Italiae excessit, atque ita regi Graecorum patrandi belli occasionem dedit, sibi vero suisque famae ac vitae contulit amissionem. Interim pia mater ejus die noctuque divinis cultibus insistens, felicis Annae devotionem procul dubio implevit, et juxta canonicam regulam omni diligentia exhibuit viduitatis obsequia. Quadam vero die devotionis studio pro unici filii salute totiusque regni statu obnixius intenta, dum se vivam hostiam more solito, stans ante crucifixum, Deo mactaret, rapta in extasi humanis visibus aestimabatur praemortua. Ad se autem post horam reversa, quid viderit memori mente tenebat, fatumque praefatae pugnae in spiritali visu sibi praemonstratum, non rem dicendo, sed bonorum caedem condolendo innotuit. Ex his quidem signis patenter potest colligi quali puritate animi fulgeret, immo quanta libertate spiritus Christo serviret occultius, cui cum prophetis futura Dominus revelavit, cum patriarchis fidem roboravit, cum apostolis evan-

gelii perfectionem edocuit, cum matyribus tribulationum tolerantiam tribuit, cum sacerdotibus ecclesiae curam indidit, cum virginibus sacris sanctissimae mentis sinceritatem auxit, familiarem sui praesentiam cum monachis ostendit, cum apostolicis discipulabus, dico viduis a Petro et Paulo electis et religionis officio deputatis, in terris devotione praeditavit, in aeterna gloria sublimavit. Curationum vero in tantam gratiam per benevolentiae meruit operam, ut sicut egenorum inopiam elemosinarum largitate sublevavit, ita etiam infirmorum et debilium sospitatem potenti munere restauraret. Sed mirum in modum humanam cognitionem vitandae insolentiae causa fugiens, tanti muneris largitori secreto mentis placere gestiens, aut omnino furtiva celeritate signorum efficaciam rapuit, aut si qua suorum scientiam praeterire non potuit, edicto egit, ne usquam levi sermocinatione dilatarent, illam nimirum sententiam gentium doctoris vigili sub corde revolvens: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae. Et quod ipse Dominus dextrae opus a sinistra celari praecepit, simplici prudentia in omni conversatione adimplevit. Tamen urbs super montem posita haud potuit esse omnibus occultata. Unius namque signi flagrantia ad nostram pervenit notitiam, cujus patrandi potentiam plurimarum virtutum docemur existere causam.

3.

Quodam vero tempore cum coelesti meditatione occupata in conclavi resideret omnisque

arbiter excepto claudo abesset, villicus nomine Hicemannus fide et taciturnitate illi acceptus, pulchrorum malorum attulit munus. Quod serenissimo vultu, ut hilaritatis amica erat, accipiens, unum ex multis excepit, caeteros servatori hujusmodi rerum praesentari praecepit. Sed casu accidente pomum a manu longius prolapsum est; quod statim claudus reportare jussus, obsequium renuebat, quia scabella, quibus gressum simulabat, domina retinebat. Illo vero reluctante rationemque debilitatis rationabiliter pro inobedientia reddente, tandem sanctorum domestica ante venerabiles reliquias, quas in conspectu suo jugiter positas habebat, caput reverenter inclinavit, suosque dominos secum velle, ut claudus ambularet, affirmavit.

Mox citius dicto surrexit claudus ab imo; / Parens obsequio, fit sanus corpore toto; / Et jussus tanti retinere silentia signi, / Gaudia prodebat; nec gratia tanta latebat.

4.

Igitur eo tempore quo beata migravit a seculo, Herimannus dux Sueviae, qui fratris illius Chuonradi filiam in conjugium acceperat, hereditario jure res ancillae Dei ad monasterium pertinentes occupare volebat. Sed ipsa illi et cunctis in circuitu degentibus manifestis indiciis comprobat, quod nullum heredem praeter apostolos et eis servientes monachos relinquebat. Erat tunc temporis forte apud eundem ducem quidam recenter visu privatus, qui olim arte flebotomandi edoctus, et ea causa beatae reginae gratia largius

est usus. Quia vero illius beneficentiae nimietatem sanctitatisque claritatem experimento didicerat, orandi studio ad sepulchrum ejus veniens, in adjutorium suum precibus et fletibus eam invitaverat. Cumque per omnem septimanam sacri corporis locum obsecrationis instantia frequentaret, una vice fessus et tristis super pavimentum residens, prae taedio languentis animae perfusus est somni humore. Tum illi sancta Adalheidis per somnium, admodum reverendo vultu ultra humanam speciem decora, manifesta apparuit; quare dominus ejus Herimannus privatas res apostolorum suae injustae ditioni usurparet, terribili voce quaesivit. Illa autem ignorantiam confitente, vel potius tyrannidem ducis adnectente: « Vide, inquit, ut, si nostris meritis sanitatem oculorum recipias, nostrae etiam legationis fidus interpres principem adeas, planoque sermone hujusmodi pravitatem omnino deponere cum signo edoceas. Sin autem, me meosque dominos bissenos apostolos, totius scilicet judices orbis, proprium jus persequi, sciat, ultionisque inevitabili ictu sese cum suis flagellandum praediscat. » His dictis, statim homo evigilans, visionis et allocutionis memoria laetificatus, pedes recedentis usque ad sepulchrum est prosecutus; ubi toto corpore prostratus, tamdiu orationi deditus jacuit, quousque chorus monachorum missae officia celebravit. Ut vero primum cantor introitum inchoavit, caecus lumen recepit atque gaudia sua cantantibus commiscuit. Confestim miraculo per sonitum campanarum intimato, ab omni populo concurritur, homo recognitus inde miratur, Dei

famula veneratur, lucisque repertor, immo facturae confirmator, ab omni sexu et conditione conlaudatur. Post haec luminis adeptor testimonii legationisque injunctae non immemor, dominum suum gratulanti cursu revisit, quid in somno praemonitus foret explicuit, suique inluminationem testabatur divini examinis esse argumentum; si ipse aut aliquis potentum sive quaelibet persona ulterius in ecclesiastica beneficia gloriosae in Domino feminae praesumeret damnum inferre. Ita dux timore perculsus, quidquid injusto incepto contra Dei voluntatem in Dei famulae rebus desipuit, emendare curavit, addiditque praedicto monasterio praedium ad conficiendum sal utile, situm videlicet ad oppidum Marsile.

5.

Dignum vero relatione nobis videtur, quomodo Heinricus rex, sancti Georgii martyris singularis cultor, hujus sanctissimae etiam viduae supplex fuerit adorator. Nam cum ad praefatum locum adepto imperio venisset, forte contigit ut ibi posito lecto pausaret, ubi sanctissima anima carnis ergastulo soluta est. Itaque imperator tantae infirmitatis mole perculsus est, ut lecto surgere non valens, suorum diversa ingenia conquireret, quid de tanti tamque subiti doloris casu sentirent. Omnes quidem in una voce dicebant illius sacri loci reverentiam talis incommodi causam. Haec ipse secum diu volutans, et si quo alio modo venerandam Augustam offenderet retractans, et poenitentia ductus, ad sepulchri

sacellum se portari jussit. Et quia illius merita sine apostolici decreto clerique consensu celebrari non licuit, praedicto in loco beatae Mariae oratorium se constructurum promisit, atque abbatem illius coenobii, sicut ipsa constituit, ab imperatoria servitute absolvit.

6.

Sub idem tempus venit ad eundem locum quidam eques temerarius; qui dum pauperis cujusdam bene receptus hospitio esset, parvam ejus supellectilem diaboli instinctu male tractare aggressus est. Inter alias quidem injurias, quas hospiti suo ingessit, aves domesticas occidit, alienaque substantia fecit sibi praeparari cibaria. Magister vero domus in preces fletusque cum uxore profusus, rogavit in primis hominem parcere sibi per abbatem dominum suum; postremo per sanctae Adalheidis reverentiam imploravit deponere tantam proterviam. Ille procacitatis incepto perdurans, immo majora mala accumulans: Ego, inquit, vivus in hac nocte tui tuorumque dominor; Adalheida vero mortua impotens est tibi praestare tutamina. Nec mora, pro tanta calumnia superne flagellatus, dum male partum cibum festinaret sumere, coepit etiam manus et caetera membra mandere. Statim pro sui impotentia et furoris noxa ligatus, per ejusdem noctis spatium mentis et corporis durum pertulit vinculum. Sed cum prima luce manibus trahentium ad sepulchrum Christi famulae invite adductus, sanitatem sensuum in fratrum praesentia recepit, quia illa piissima offensionem, quam vindicabat

potenter, postmodum poenituro indulsit liberaliter.

7.

Quaedam sanctimonialis femina vocabulo Frowessa, cum a prima aetate claudicaret utroque pede, in proximo anno memorabilis transitus augustae sera laetificata est salute. Et quia hujus virtutis opinio populares aures attigerat prima, totius plebis conventus effectus est admodum laetus, ac usque illius manibus crucem et cereum imponens, per diversas discurrendo ecclesias laudes celebravit deificas.

8.

Nec hoc taciturnitate praetereundum esse videtur, quod ob illius dilatanda merita cuidam ignoto homini contigisse dinoscitur. Qui dum per sylvam iter haberet quae rustico vocabulo nuncupatur Biwalt, forte ab equo juxta pascente usque ad oppidum Salsense comitatus est. Quam ob rem apud quendam potentem nomine Heimonem furti accusatus est, qui eodem tempore cum praedicto imperatore Heinrico illuc venerat. Ille de incertis certam sententiam proferens, jussit hominem miseris modis flagellari, spoliari, excaecari. Mox advena caecatus, levans ad coelum mentem et manus: Si ego, ait, furti dolique innocens immerito tanta mala perpessus sum, tu sancta Adalheida, redde mihi tuis precibus et meritis visum! Post haec cujusdam viri nomine Bennonis domo et cura receptus, post paucos

dies lenito dolore ad pretiosi thesauri thecam accessit, testificansque sui innocentiam, oculorum sanitatem recepit. Idem tamen medietate oculorum pupillae divisa, verae caecitatis postmodum ostendit vestigia.

9.

Inter caetera vero donaria, quae sancto Petro contulit haec sanctorum domestica, existebat quaedam familia, pagi Nortgowe nuncupati accola. Quam dum quidam proterva praesumptione sibi suisque posteris mancipare temptaret, nulloque pacto repugnantem quis edomare sufficeret, unum istiusmodi generis Benzonem dictum incautius excaecavit apprehensum. Quem post aliquantes dies quiddam videre resciscens, denuo captivans, tandem altius omnem eruit visum. Nec mora, caecus cruento miserandoque vultu turpatus, adhuc crudo vulnere monachos adiit, dominae suae venerabile sepulchrum petiit, rituque rusticae simplicitatis exprobrare coepit illi causam tantae calamitatis. Ergo non ante a fletu et planctu eam incusando cessavit, quam integritatem pupillarum cum lucidissimo oculorum officio, quod non inusitatum sed potius rarum a sanctis scimus, recepit.

10.

Venit etiam de territorio Mettensi aliqua femina, cui divino nutu caecitatis increvit calumnia. Haec cum per diversa loca adipiscendae salutis appetitu discurreret, istius sanctae quaerere sub-

sidia per somnia admonita est ab ipsa. Dum autem solam oculorum appeteret salutem, gratiam adepta est duplicem. Nam eodem tempore contigit Chuonradum Romani imperii gloriosum principem cum thori regnique consorte Gisila advenisse. Cumque venerabilis regina mulierem illuminatam in praesentiarum cerneret, Deum bonorum auctorem dignis laudibus magnificans, sibique consanguineae augustae sanctitati congratulans, personam a beatitudine ejus lumine visitatam in suae liberalitatis suscepit curam.

11.

Fuit etiam in partibus Galliae potens comitissa, muti filii mater tristis effecta. Pro hac ergo causa dum plura circuiret devote monasteria, tanta virtutum opinione audita, sacrum locum desiderabiliter petiit, trium dierum spatio inibi orationibus operam dedit. Post haec a dono curationis prolixitate temporis desperata, cum ad propria redire disponeret, semet ipsam cum puero ante altare prostravit, quod ad caput vivifici corporis consecratum est. Mater vero lacrimabili prece intenta, se solam indignam et expertem fatetur, spe laetam venisse, sed tristem redire narrat. Puer autem interim subita soporis quiete solutus est. Qui transacta hora sponte sua evigilans, laetus surrexit, matrem veste apprehendit, si hoc sepulchrum sanctae Adalheidae esset, prima voce quaesivit, quae sibi in somno apparens linguae vinculum resolverit. Eo modo matrona prae desperatione discessura, reliquum diei duxit illic in laetitia, et pro sospitate filii devota et gra-

ta, fratribus in sanctis suis Deum collaudantibus obtulit munuscula.

12.

Quidam homo de Burgundia progenitus, ab utero matris ita exstitit claudus et curvus, ut plantae pedum ad nates, manus vero ad genua conglutinatae viderentur. Qui dum ab hoc infirmitatis incommodo per sancti Sulpitii meritum liberaretur, idem alia calumnia divino nutu vexari permissus est, ut dum hujus piissimae atque sanctissimae feminae precibus curaretur, virtus praeclarissmi confessoris aequaretur. Contigit vero hujusmodi hominem apud praefati loci abbatem Gerbertum, piae memoriae virum, cum reliquorum egenorum turba degere, matutinisque laudibus in festivitate beati Petri apostoli vano auditu interesse. Namque malorum et bonorum immemor, etiam temporis et loci venerandi contemptor, coepit cum viris et feminis miscere verba turpitudinis, sicque cum stultorum conventiculis fecit impedimenta divinae laudis. Tum subito mira celeritate utraque brachia strictim in terga resilierunt, ambaeque manus ejus tanta vi in se reflexae sunt, ut disruptis digitorum nodulis, astantes maderent aspergine sanguinis. Nec tamen minori intus percussus est supplicio, utpote arreptus daemone pessimo, sicque duplici poena devinctus, miserabili spectaculo totius populi movit fletus et planctus. Sed dum chorus monachorum Dei laudes per missam celebraret, omnisque plebs moestis modis sanctae Adalheidae merita precibus provocaret, tandem nodis

brachiorum solutis, adeptus est integritatem mentis et corporis. Ipse tamen post aliquantos dies mutus effectus, ad sepulchrum ejusdem beatissimae matris linguae recepit usus.

13.

Temporibus vero tercii Heinrici imperatoris unius signi mirificus claruit eventus, per quem in sanctorum numero spiritalem potentiam illam verissima argumentatione agnovimus. Quidam vir nomine Burchardus, in ministerio Liudpoldi Magunciensis archiepiscopi fideliter degens, parentelae suae servili conditione cedit dominio venerabilis augustae. Cujus liberalissima benignitate donatum majoribus suis praedium hereditario jure absque ambigua lite possidebat, ideoque summa devotione donatricem dominam omnimodis venerari solebat. Accidit autem, ut dux Alamannorum Otto de Swinvorth, licet justitiae aliarumque virtutum quam plurima exempla sectaretur, tamen insaciatae cupiditatis facibus accensus, praedictum praediolum, suae latissimae possessioni contiguum forte, more Achab vel potius Jezabelis, propriae ditioni injuste vendicare est aggressus. Ergo homo talem jacturam agrorum violenter, non legaliter perpessus, dum humanum praesidium contra tantae potentiae culmen desperaret, recolens animo liberalis doni privilegium, ad donantis dominae fideliter accessit patrocinium, cartulam quoque in praefatam possessionem conscriptam miserabili cultu afferens, sacratae tumbae imposuit; commodo sonitu campanarum querulosaque adclamatio-

ne dominam suam sibi dormientem excitare se rustico more asseruit, fratrumque congregationem suum casum misereri ob solatium patronae piae incitavit. Igitur fraternae consolationis promissis delibutus, anchora spei in tantae adversitatis fluctuationibus domum rediit roboratus. Post haec vero praedicto duci gravissimae infirmitatis plaga percusso, beata Adalheida, tam severo quam honesto vultu, nocturno silentio apparens, horribiles minas infernalis incendii potenter indixit, nisi famulo suo injuste ablatum citius restitueret praedium. Princeps vero, tam sensatus quam venerabilis personae invectiva comminatione tremefactus, injuriam patientem calumniamque intolerabilem sustinentem festina legatione adduxit, eique amissae possessionis jus, exposita prius miranda visione et admodum tremenda minitatione subitae mortis et perennis supplicii, prompto animo redonavit. Extemplo homo tanta damna expertus et talia commoda consecutus, domino Deo et sanctae Adalheidae condignas grates referens, ad ejus monasterium gratulabundus festinavit, complura donativa ecclesiasticis ornamentis vel necessitatibus fratrum accommoda contulit, et relata causa vel modo restitutae rei, nunquam cessavit a laude sanctae Adalheidae et omnipotentis Dei.